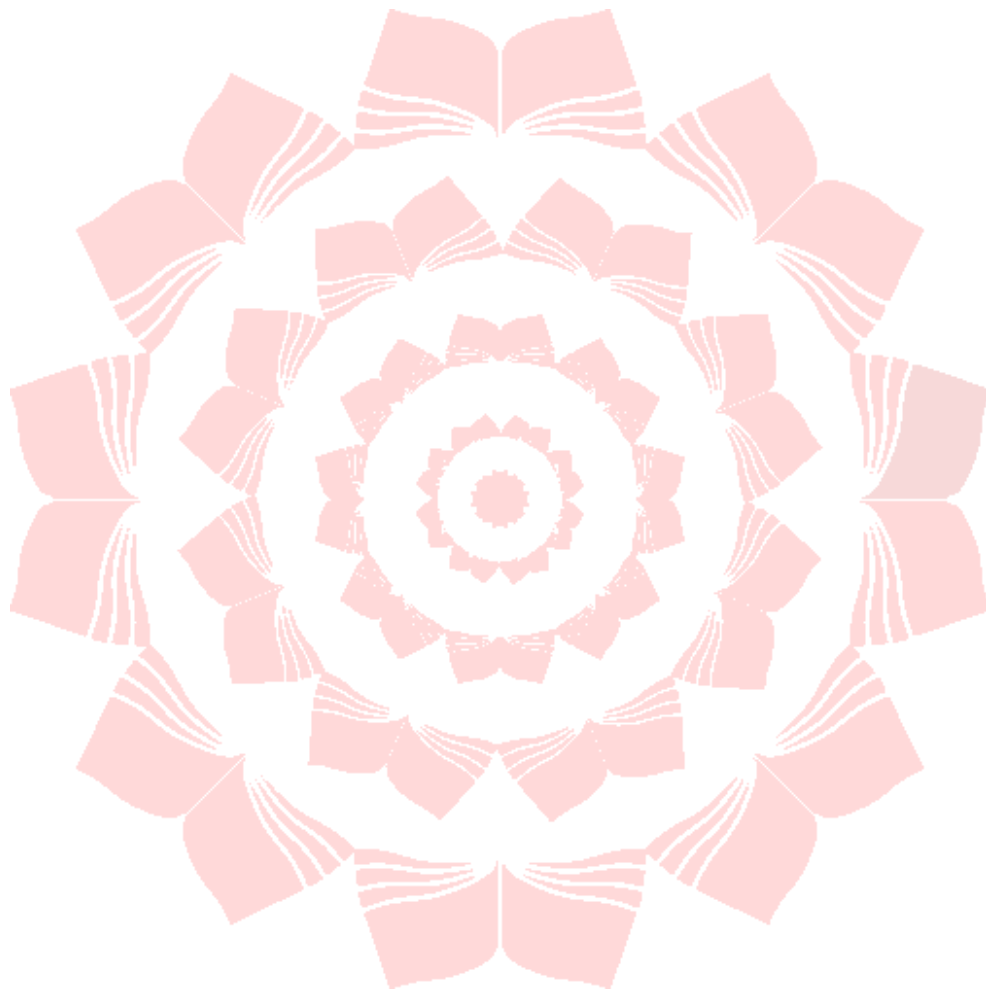
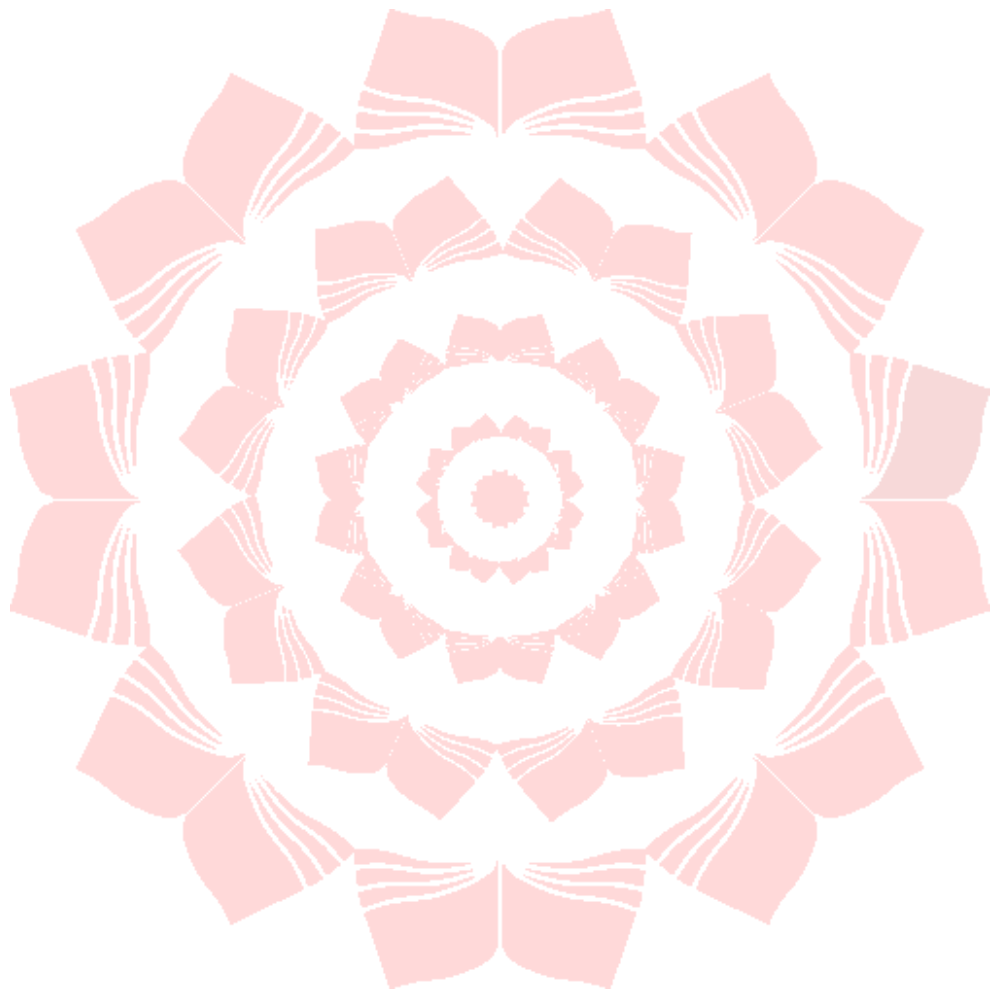

HISTORIA

Colecția **Historia** este coordonată de
Raluca Lazarovici Vereș

BOGDAN-GEORGE RĂDULESCU

SPECTRELE IDEOLOGICE ALE EXPANSIONISMULUI RUSESC

Panslavismul, eurasianismul, național-bolșevismul

Prefață de
Teodor Baconschi

Postfață de
Edward Kanterian

Ratio et Revelatio
2025

Colecția *Historia* este coordonată de Raluca Lazarovici Vereș

Redactare: Raluca Lazarovici Vereș

DTP: Narcis Cârciu

Coperta: Gabi Giulușan

Imagine coperta 1: Paradă militară de Ziua Victoriei (9 mai),
Piața Roșie, Moscova (sursa: www.profimediaimages.ro)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RĂDULESCU, BOGDAN GEORGE

**Spectrele ideologice ale expansionismului rusesc : panslavismul,
eurasianismul, național-bolșevismul / Bogdan-George Rădulescu. -**

Oradea : Ratio et Revelatio, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-630-6657-36-0

94

32

Editura Ratio et Revelatio

Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelatio.com

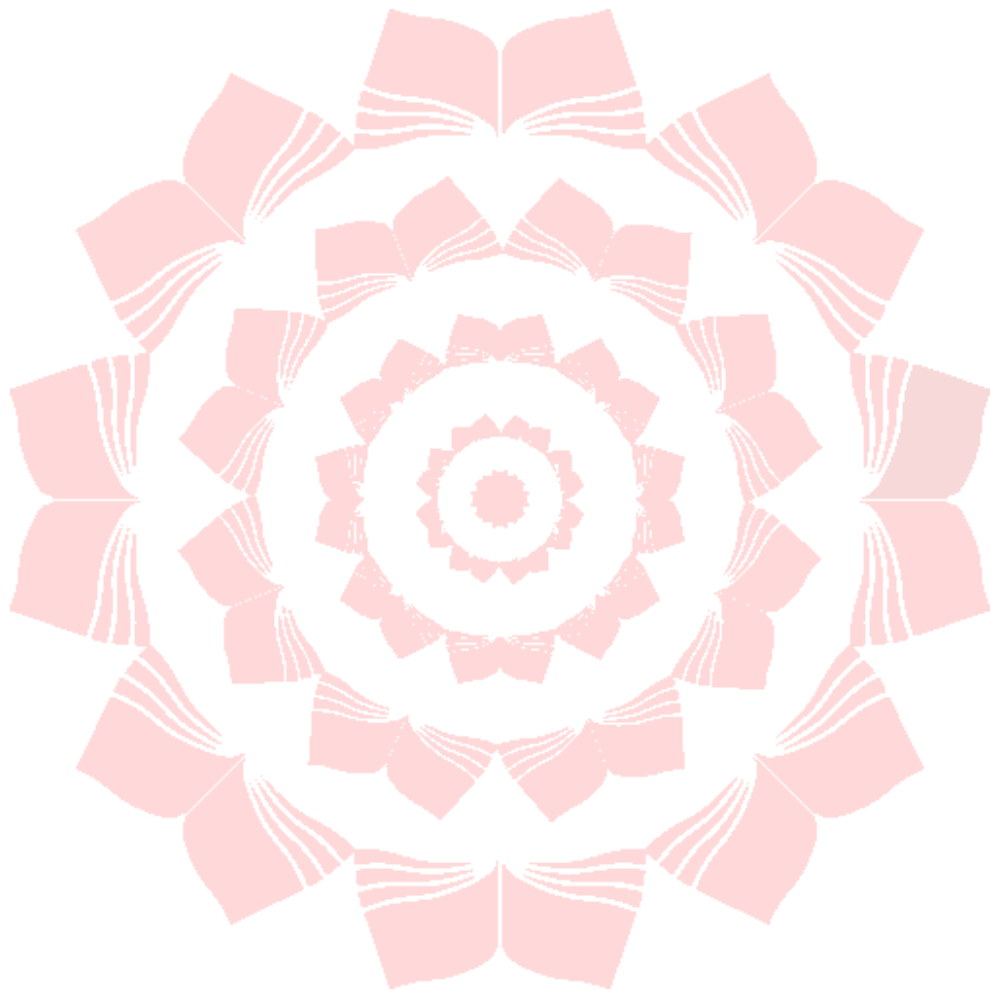
www.ratioetrevelatio.com

CUPRINS

„Lumea Rusă“ ca teatru al absurdului (Teodor Baconschi).....	11
Introducere	17
Despre spectrele ideologice.....	23
Ideologii pentru justificarea agresiunii militare și a crimei.....	25
Panslavismul	29
Panslavismul în Europa.....	31
Apartheid intraslav.....	35
Caracterul autocratic și exclusivist al panslavismului rusesc.....	41
Tranziția de la slavofilism la rusificarea panslavismului.....	53
Slavofili și influența lor asupra panslavismului rusesc.....	57
Danilevski și fantasma unui „genotip slav“.....	68
Obiectivul geopolitic al slavofililor.....	71
Împotriva moștenirii latine.....	72
Panslavismul lui Dostoievski.....	74
Un macro-naționalism religios și militarizat.....	78
Evoluția, de la începutul secolului XX până la regimul lui Putin.....	83
A Treia Romă	93
Teologia politică a mandatului divin.....	95
<i>Translatio imperii</i> și excepționalismul rusesc.....	97
Primele semne de <i>translatio imperii</i> pe pământ rusesc.....	101
Justificarea autocrației în istoria Rusiei.....	106
Ivan cel Groaznic – nevoia patologică de grandoare religioasă.....	109
Viziunea mesianică și apocaliptică în gândirea rascolnică.....	113
Petru cel Mare sau „dinastia Antihristului“.....	120
De la mesianismul rascolnicilor la expansiunea imperială.....	123
Providențialism și izolaționism civilizațional.....	125
De la A Treia Romă la <i>Russkiy Mir</i>	127

Diviziunea celulară a panortodoxiei	129
O oecumenă panortodoxă divizată	131
De la subversiunea ideologică sovietică la subversiunea teologică putinistă	138
Ucraina: cheia geopolitică pentru <i>Russkiy Mir</i>	141
Sfânta Rusie	144
Rusia împotriva Vaticanului	148
Escatologie și amenințări cu apocalipsa nucleară	151
Biserica Ortodoxă Rusă – sectă milenaristă?	153
Justificarea religioasă a expansionismului rusesc	157
Eurasianismul	161
Ruptura orgolioasă de Europa	163
Obsesia pentru controlul vastelor spații	168
Diferențierea radicală față de Europa	171
Care Eurasia?	183
Neo-eurasianismul	191
O critică radicală a atlantismului	193
Neo-eurasianism dispus la cooperarea cu Occidentul?	197
Neo-eurasianism pentru „stabilizarea” Eurasiei?	199
Aleksandr Dughin: neo-eurasianismul ca mascaradă geopolitică	202
Dughin + GRU = Love	215
Războiul ca mântuire: eurasianismul escatologic	223
Axa Moscova–Teheran	225
Ucraina în optica ideologiei neo-eurasianiste	231
Lev Gumilev – neo-eurasianismul ca antisemitism	242
Aleksandr Panarin – Eurasia împotriva Leviathanului	250
Destinul geopolitic: continuarea confruntării Est/Vest	253
O Eurasie ruso-turcică?	257
Neo-eurasianismul lui Serghei Karaganov:	
de la darwinismul geopolitic la mistica nucleară	260
Instrumentalizarea ideologică a dreptului umanitar	262
Libertatea națiunilor suverane:	
„amenințare existențială” pentru Rusia	265

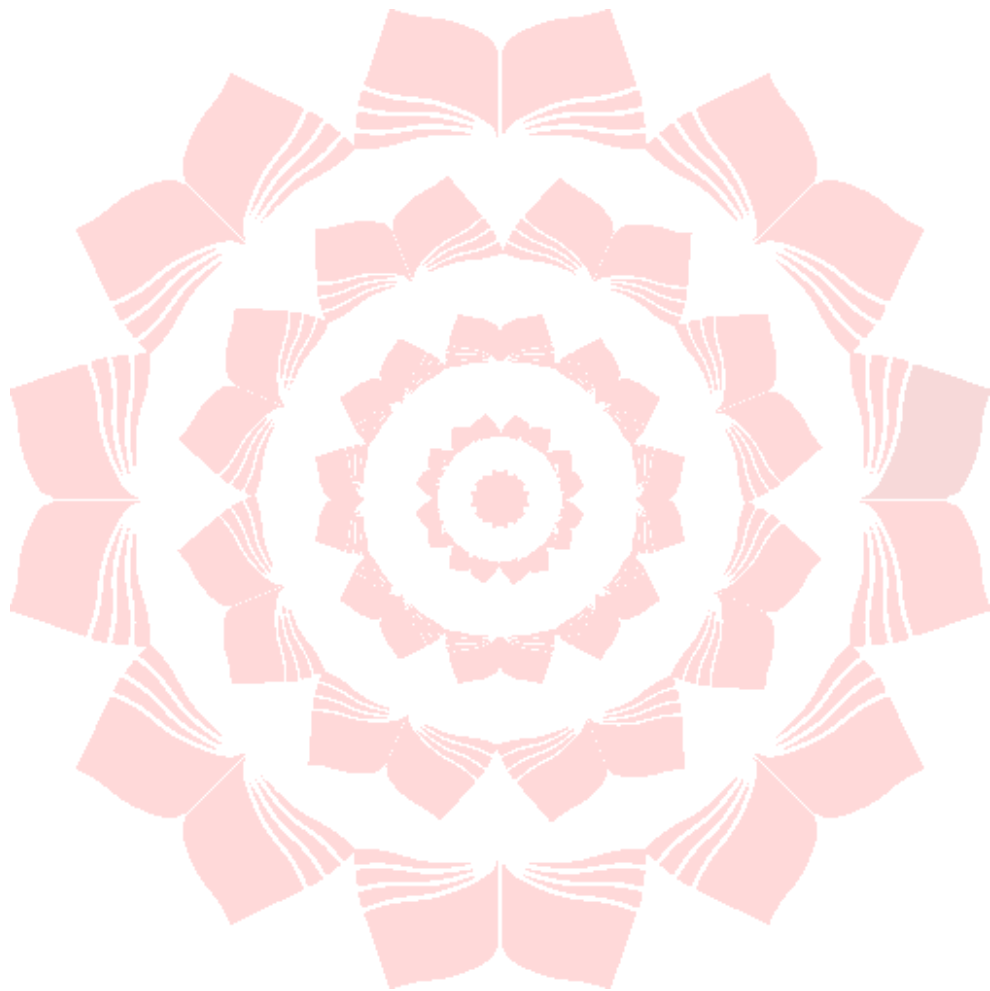
Confruntare nucleară escatologică cu Occidentul.....	267
Mitul „amenințătoarei extinderi a NATO“.....	269
Marea Eurasie: rebranduire geopolitică a Rusiei.....	273
Scopul Kremlinului: eliminarea identității eurocentrice.....	278
Miza confruntării cu Rusia: supraviețuirea ordinii internaționale liberale.....	282
Național-bolșevismul și național-comunismul românesc.....	289
Fantoma național-bolșevismului.....	291
Național-bolșevismul și național-comunismul – gemeni ideologici heterozigoți.....	294
Nikolai Ustrialov: bolșevismul ca avatar al autocrației imperiale ruse.....	299
Național-bolșevismul în Germania interbelică.....	306
Național-bolșevicii germani fascinați de Stalin.....	315
Axa Berlin–Moscova.....	324
Național-comunism românesc cu voie de la KGB.....	327
Naționalismul policentric și emanciparea etno-culturală controlată.....	332
Național-comunismul lui Nicolae Ceaușescu.....	335
Mimarea independenței și convergența cu interesele Moscovei.....	344
Fascism spectral în național-comunismul ceaușist.....	346
Național-comunismul ca virus ideologic atavic.....	349
Strategia rusească: reactivare simbolică a ceaușismului.....	351
Populismul ceaușist reînviat de ideologii lui Putin.....	352
<i>O lume multipolară? Despre un conflict central al erei noastre</i> (Edward Kanterian).....	361
Bibliografie selectivă.....	373

*Politica rusă este nereformabilă.
Metodele Rusiei se pot schimba;
tactica, manevrele sale pot varia după împrejurări;
dar steaua polară a politicii rusești
– dominația asupra lumii – este o stea fixă.*

Hans Huyn, Le Phénix rouge

„LUMEA RUSĂ“ CA TEATRU AL ABSURDULUI

Încă o carte despre Rusia? Firește că da, întrucât studiile autohtone de rusistică sunt emergente, deci încă superficiale și timide. Fiecare nouă tură de reflector hermeneutic asupra fumegândeii arene rusești ne ajută să ne cunoaștem mai bine atât propria istorie, în profil regional, cât și, vai, destinul sinuos al unui uriaș imperiu infectat de patologii contagioase. Pe lângă traducerea marilor sinteze occidentale despre spațiul slav – de la marchizul de Custine, până la Orlando Figes – avem, ca națiune „de frontieră“, tot interesul să descifrăm nu doar devenirea cronologică a „marelui dușman de la Răsărit“, ci și contorsiunile sale psiho-politice, labirintul său de iluzii mobilizatoare, arsenalul său de grandioase mistificări. Pentru a crește imunitatea alarmant de scăzută a societății românești din secolul XXI în fața expansionismului rusesc, nu ne putem limita la vehicularea unor stereotipuri – precum anecdota despre excursia Ecaterinei a II-a pe Volga, în regia lui Potemkin, sau faimoasele „păpuși rusești“ telescopice, tristă metaforă a unor minciuni seriale, asumate ca politică de stat. Propria așezare geografică, un dat imuabil, ne creează obligația de a cunoaște cu maximă finețe dialectica „ideii ruse“, ceea ce implică o bază documentară panoramică și o continuă rafinare analitică. Din perspectiva acestei vădite exigențe, cercetarea întreprinsă de Bogdan-George Rădulescu se dovedește oportun lămuritoare și capabilă să ridice la alt nivel dezbateră internă despre *Russkiy Mir*.

Rusia se definește nu doar ca putere antioccidentală, ci mai ales ca putere „superioară“ Occidentului. Niciun alt stat nu a reușit mai bine să-și convertească sentimentul de inferioritate, generat de un obiectiv decalaj civilizațional, într-un complex mesianic de superioritate. Elita rusă a preluat mereu ideile occidentale doar pentru a le întoarce împotriva Europei și a-și justifica astfel tezele imperial-expansioniste. Ea s-a complăcut narcisic în portretul imperiului tânăr și dreptcredincios, opus Europei latine decrepite și „fără suflet“, reprezentându-și competitorul geopolitic sub forma unui cadavru inanimat. Întârzierea istorică a

Rusiei nu a fost explicată autocritic, prin denunțarea propriului model agrar de servitute patriarhală, ci a fost disimulată sub retorica excepționalismului și exaltarea unei închipuite elecțiuni „spirituale”. „Unitatea panslavă” a reprezentat paravanul imperialismului moscovit ultrașovin și rusocentric, pe temeiul demonizării sistematice a civilizației europene, caricaturizate ca papocrație, heterodoxie, loc al raționalismului sterp, al individualismului protestant meschin și al materialismului obtuz. De la Dostoievski (cu parabola „Marelui Inchizitor” din *Frații Karamazov*) până la Soljenițin, apologet târziu al putinismului, elita rusă – cu excepția gânditorilor „occidentaliști” aflați mereu în exil intern sau extern – n-a făcut decât să calomnieze Occidentul latin: cum altfel să ne explicăm faptul că un Fedor I. Tiutcev îi vedea pe polonezii iubitori de „iezuiți” ca pe un „Juda al popoarelor slave”? Lumea catolică e rigid ierarhizată, coruptă și raționalistă, iar cea protestantă distruge tainele Bisericii și privatizează credința. Numai „sobornostul” rusesc, masa aglutinată într-un colectivism autocratic, merită mântuirea (și o va obține cu orice mijloace, la nevoie prin foc și sabie).

Atunci când realizează inventarul „măștilor” ideologice ale expansiunismului rusesc, Bogdan-George Rădulescu insistă pe bună dreptate nu doar asupra panslavismului și eurasianismului (ca ipostaze ale permanentei crize rusești de identitate), ci și asupra felului în care imperiul și intelighenția aservită au manipulat mitul Moscovei ca beneficiari ai unei *translatio imperii*. Roma de pe Tibru a căzut sub barbarii germanici, iar A Doua Romă, clădită de Constantin cel Mare, a pierit sub loviturile turcilor otomani. Moscova lui Ivan cel Groaznic – un oraș de lemn, cu ulițe înglodate, pe care bântuie târgoveți cu căciuli mongole de samur – ar fi chipurile A Treia Romă, iar ce-a de-A Patra (să zicem cea de pe Potomac, ridicată de părinții fondatori ai constituției americane, ca replică proto-hollywoodiană a senatului și a forumului roman) nu are nicio șansă... Înșurubarea elitei politico-ecclesiastice ruse într-un scenariu grandoman complet fantasmagoric a fost posibilă tocmai pentru că ridicarea cnezatului moscovit a coincis cu prăbușirea imperiului bizantin. Pentru acești cărturari infantili și apocaliptici, puterea bazileilor de la Constantinopol nu încarna continuarea milenară a imperiului roman, sub veșminte creștine. Rușii ignorau două treimi din istoria bizantină și

faptul că locuitorii imperiului se identificau neconținut drept „romani“. Ei preiau doar climatul anticatolic al polemicilor teologice explodate în ultimele două secole ale Bizanțului: lupta cercurilor palamite cu teologia scolastică avea menirea de a „compensa“ declinul politico-militar al imperiului grecofon, postulând supremația spirituală a ortodoxiei și zădărnicia de a milita pentru refacerea unității creștine.

Numai așa ne putem explica faptul că, până la Petru cel Mare, cu brutală sa modernizare statală de inspirație olandez-luterană, Rusia a preferat Filocalia și Isihasmul, respingând Renașterea și Umanismul, genial manifestate în spațiul european. Ogoliul decadent al intransigenței teologice grecești e singura formă de *translatio imperii* moștenită de autocrația Moskoviei... Dacă elita bizantină, traumatizată de urmările cruciadei de la 1204, avea încă o scuză atunci când prefera să vadă pe străzile de la Constantinopol mai degrabă turbanul musulman decât pălăria de cardinal, îngropând masochist acel somptuos mileniu de civilizație romană răsăriteană care eclipsase tot atâta timp Occidentul latin, infatuata auto-îndreptățire rusească nu avea nicio bază obiectivă, căci se mulțumea să uzurpe, acolo unde alții străluciseră prin virtute strategică și creație intelectuală de prim rang. Obscurul monah Filotei din Pskov, cu celebra lui scrisoare către țarul Vasili al III-lea despre Moscova, chemată să întruchipeze A Treia și ultima Romă, este numai notarul acestei „istoriozofii escatologic etnocentrice“ în care depistăm păcatul original al pseudomorfozelor rusești, constant alimentate prin invidie și resentiment.

Cartea lui Bogdan-George Rădulescu este produsul unui remarcabil efort de sistematizare a unui material documentar și bibliografic impresionant. Ea nu se mulțumește să reafirme axiomatic faptul că „ideile au consecințe“, ci caută să demonstreze (într-o cheie jungiană) că miturile fondatoare, subconștientul colectiv, mecanismele de propagandă și hipnoza ideologiilor statale rigide, incapabile să se adapteze flexibil la dinamica evenimentelor internaționale, reprezintă un soi de „profeție auto-împlinită“, în numele căreia deciziile iraționale, abuzurile și crimele la scară masivă, ca și confuzia dintre elita politică și lumea interlopă își acordă imagine alibiuri morale. Viciul e luat drept virtute patriotică. Minciuna oficială e travestită în adevăr obligatoriu. Ipocrizia formalistă ascunde tentația sinucigașă a saltului în abis. Panica și nesiguranța de

sine sunt proiectate agresiv, sub forma unor revendicări de justiție istorică. Neuro-agresiunea puterii asupra spiritului critic apare ca metodă de conservare a coeziunii sociale. Revizionismul militarizat este prezentat drept elan filantropic și purificare sacrificială, tot așa cum distopia anarhistă e promovată ca nucleu al unei noi ordini mondiale.

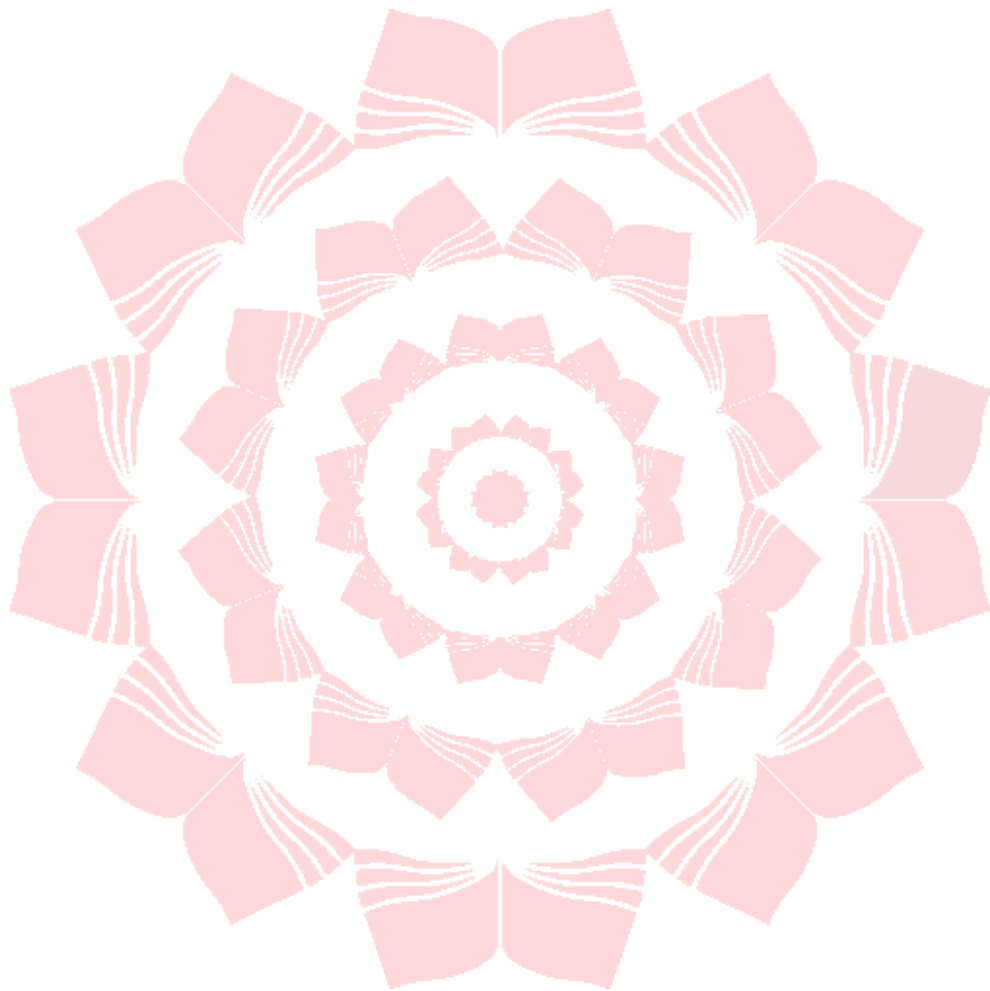
De la Kropotkin la Dughin, bonzii apocalipsei rusești eurasianice, slavofile sau cezarice visează la incendiul final al civilizației europene, pe ruinele căreia va renaște un imperiu al forței brute, pretins eliberatoare. Putin și camarila sa, care au readus războiul în Europa post-imperială a democrațiilor liberale, sunt exponenții de ultimă oră ai acestei soteriologii eclectice, în care ezoterismul ieftin, disprețul față de ființa umană, aspirația totalitară și corupția endemică se potențează reciproc. Anacronici și izolați, acești heralzi violenți ai noii Hoarde de Aur folosesc fără scrupule arsenalul sovietic al dezinformării și „kompromat”-ului, ca și șantajul nuclear, pentru a produce falii în relativa unitate euro-atlantică, a debilita societățile deschise și a submina drepturile omului, desconsiderate ca simplu capriciu burghez. Profesorul Woland din romanul lui Bulgakov nu a părăsit Moscova terorii staliniste și continuă să-și facă mendrele în Rusia lui Putin, sub forma unui grotesc spectacol de teologie politică răstălmăcită demonic, pus în scenă cu tehnologii militare de mână a doua, importate din Coreea de Nord, China și Iran. Asistăm la apoteoza fraudei și triumful contrabandei cu doctrine politice liberticide, împachetate într-o parodie neo-imperială. Întinsă pe un teritoriu cu unsprezece fuse orare, pândită de o contracție demografică în deplin contrast cu suprapopularea Chinei, suficient de înzestrată cu hidrocarburi pentru a militariza o economie slab diversificată și desuetă, dar obligată să ducă pe frontul invaziei din Ucraina mercenari nord-coreeni și „luptători” recrutați din penitenciare, Federația Rusă pășește în secolul XXI cu fața către un viitor pe care nu și-l poate imagina în termenii complementarității civilizaționale cu lumea occidentală, ci doar împotriva ei.

Prin aparent ireversibila ei opțiune eurasianică, Rusia nu va mai fi – pe urmele Turciei din secolul al XIX-lea – „marele bolnav” al Europei, ci mai curând inevitabilul stat vasal al unei Chine care are nevoie de resursele sale, ca și de spațiul ei vital, fără să uite, pe de altă parte, că regimul țarist i-a răpit, prin „Tratatele inegale”, un teritoriu de două milioane km

pătrați... Cedând nu rațiunii strategice lucide, cât unui *hybris*, Putin nu a devenit – așa cum și-ar fi dori – liderul informal al insurecției antiamericane din cadrul BRICS+. Ca o contraperformanță, a determinat lărgirea NATO cu Suedia și Finlanda (care au transformat enclava Kaliningrad într-un avanpost rusesc inutil), a declanșat reînarmarea preventivă a statelor-membre UE, a readus Marea Britanie în calculul geopolitic continental, a ratat piața energetică europeană, a distrus mitul invincibilității Armatei Roșii. Aceasta s-a dovedit incapabilă, în peste trei ani de invazie, să cucerască durabil mai mult decât 20% din teritoriul Ucrainei, și-a înstrăinat Armenia, a pierdut influența din Siria și a contribuit indirect la slăbirea Iranului (alt aliat tradițional). Față de acest bilanț extern negativ, agravat în oricare scenariu postbelic prin plata unor imense datorii de război, în schimbul ridicării sancțiunilor internaționale, bilanțul intern – circa un milion de morți și răniți, scăderea nivelului de trai și fragilizarea potențial centrifugală a propriului regim autoritar – apare ca un soi de bonus ironic, pe care un destin autofabricat îl impune națiunii ruse, răspândindu-i astfel complicitatea cu un dictator evadat din cadrele realității.

Jocul cu măști ideologice practicat de Rusia ultimelor două secole – dar înrădăcinat în erori de (auto)percepție cu mult mai vechi – se apropie de un deznodământ de care nimeni nu se poate bucura, căci atât eventuala disoluție a regimului putinist, cât și reciclarea lui într-o Rusie belicoasă și ostilă lumii libere garantează doar perpetuarea unor fracturi geopolitice unanim riscante și costisitoare. Excelentul volum al lui Bogdan-George Rădulescu oferă publicului educat din România genealogia mentală a acestei *Russkiy Mir*, prea mare pentru ea însăși și prea lipsită de înțelepciune pentru a mai reuși să exporte undeva civilizația pe care pretinde că o întruchipează.

Teodor BACONSCI

INTRODUCERE

Prin cele ce urmează, propunem cititorului o *analiză spectrală*¹ a ideologiilor fondatoare ale expansionismului rusesc. În cazul ideologiilor care justifică expansionismul rusesc, se pot identifica *spectre* sau *straturi ideologice dominante*, cu amplitudini și periodicități diferite. Acestea reflectă elemente istorice, mitologice, geopolitice și identitare. Metoda ar putea scoate în evidență cum, de exemplu, tema afirmării unui spațiu civilizațional aparte (doctrina eurasianismului), sau cea a solidarității panslaviste, revin ciclic în discursurile și practicile de politică externă ale Rusiei. O asemenea temă a „lumii aparte” include justificări mobilizatoare, o simbolistică militară, precum și strategii cultural-identitare. De asemenea, analiza spectrală a discursului expansionist rusesc surprinde tensiunile interne, contradicțiile sau schimbările strategice în cadrul acestor ideologii, arătând când și cum câte un element ideologic devine mai „rezonant” în timp sau în contexte geopolitice diferite.

O asemenea analiză presupune o deconstrucție sistematică a narațiunilor și mitologiilor recurente în discursul religios, politic și cultural rus – de la Rusia Kieveană la Federația Rusă contemporană. Termenul „spectral” se referă la ansamblul de frecvențe ideologice latente – adică acele teme recurente, mituri și tropi simbolici – care traversează discursul

¹ Analiza spectrală – născută în discipline tehnico-științifice – este un instrument validat în analiza datelor sociale, psihologice, economice și de rețea socială, cu rezultate importante atât în cercetarea fundamentală, cât și în cea aplicată. Deși inițial a fost un instrument folosit în inginerie și științele naturii, analiza spectrală a fost adaptată în științele sociale, oferind un cadru puternic pentru detectarea, descrierea și interpretarea tiparelor, ciclurilor și schimbărilor dinamice în date culturale sau sociale. Analiza spectrală examinează seriile de timp sau datele de rețea prin descompunerea lor în componente de frecvență. Acest lucru permite cercetătorilor să izoleze ciclurile periodice – precum comportamente sociale recurente, tendințe culturale sau ascensiunea și declinul unor idei populare. Am dorit să efectuăm o analiză spectrală a ideologiilor ca fenomene, emanații ale unor nuclee identitare, inclusiv ale ideologiilor expansionismului rusesc, cum ar fi panslavismul, eurasianismul și național-bolșevismul.

expansionist rusesc dincolo de epocile istorice sau de formele instituționale ale regimurilor politice. Deși în aparență heterogenă și contradictorie, viziunea geopolitică a Kremlinului este articulată în profunzime de o arhitectură simbolică relativ stabilă, ale cărei repetiții, variații și reactualizări pot fi identificate printr-o analiză spectrală. Aceasta presupune detectarea regularităților ideologice ce funcționează ca „unde de fond” – teme care nu dispar, ci intră în rezonanță în momente de criză, revin sub alte forme, dar își păstrează funcția originală: legitimarea expansionismului, sacralizarea unei așa-zise „misiunii istorice” rusești pe scena istorică, precum și justificarea adversității față de Occident. Spectralitatea, astfel înțeleasă, nu se referă la simple reminiscențe ale trecutului, ci la prezente ideologice fantomatice care persistă sub suprafața discursului oficial și care revin cu forță în conjuncturi favorabile. Analiza asupra acestor spectre ideologice permite o cartografiere a imaginarului geopolitic rusesc. Nu pe baza aparențelor conjuncturale, ci a continuităților adânci – a acelor „duhuri” ideologice care traversează secolele și modelează reacțiile Rusiei la provocările lumii contemporane.

Mesianismul ortodox, formulat de călugărul Filotei din Pskov, fundamentează ideea preaslăvirii Moscovei ca „A Treia Romă”. Acest mit politico-teologic justifică rolul sacral al Rusiei în istorie și revine cu forță în episoadele de colaps imperial – de la prăbușirea URSS la războiul de agresiune împotriva Ucrainei. Mitul suferinței mântuitoare, vizibil la Dostoievski și Soljenițin, sacralizează durerea națională și legitimează violența ca penitență escatologică. *Tema civilizației-imperiu* înlocuiește ideea națiunii cu un orizont ontologic mai amplu: Rusia ca *imperium sine fine*². Ideea de „imperiu fără sfârșit” implică o continuitate provi-

² Formula „*imperium sine fine dedi*” (lb. rom. „le-am dat un imperiu fără sfârșit”) apare în Cartea I din *Eneida* lui Virgiliu și se referă explicit la destinul providențial al Romei. În contextul epopeii, zeița Iunona se plânge de viitorul Romei, iar Jupiter îi răspunde asigurând-o că el a hotărât ca Romei să îi fie dat un imperiu fără sfârșit (*imperium sine fine dedi*). Această formulă exprimă ideologia romană a „destinului imperial etern”, legitimat de voința divină, prin care Roma era percepută ca putere predestinată să cucerească și să civilizeze lumea. Când aplicăm astăzi expresia „Rusia ca *imperium sine fine*”, facem, deci, o translație mitologică și ideologică, sugerând că Rusia a avut și are în continuare pretenția să își proiecteze un rol istoric similar cu cel al Romei antice, de a rivaliza cu Imperiul Roman.